

VEIL

KRA

NIKOL
KRAUS

KRU

CA

BOOKA.

Knjiga **030**

Edicija **Zapadno od sunca**

NIKOL KRAUŠ
VELIKA KUĆA

Naslov originala
NICOLE KRAUSS
GREAT HOUSE

Copyright © 2010 by Nicole Krauss

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

1 1000 Beograd, Slanački put 128

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S ENGLESKOG

Stanislava Mijić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Dragana Latinčić

DIZAJN KORICA I PRELOM

Ivan Benussi

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2014.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

VELI

KRA

KU

ROMAN

NIKOL KRAUS

S ENGLISKOG PREVELA

Stanislava Mijić

BOOKA!

GA

I

SVI USTANITE	11
ISTINSKA DOBROTA	57
RUPE ZA PLIVANJE	85
LAŽI KOJE SU DECA IZREKLA	121

II

ISTINSKA DOBROTA	187
SVI USTANITE	217
RUPE ZA PLIVANJE	261
VAJS	309
Zahvalnost	319

Za Sašu i Saja

I

SVI USTANITE

Pričajte mu.

Časni sudijo, u zimu 1972. R i ja smo raskinuli, ili bolje da kažem on je raskinuo sa mnom. Njegovi razlozi bili su nejasni, ali u suštini sve se svodilo na to da je on skrivao svoju pravu ličnost, kukavičku, groznu ličnost koju mi nikad nije pokazivao, i da je poput bolesne životinje morao nekud da se izmesti da bi radio na sebi dotle dok ne postane vredan nečijeg društva. Svađala sam se s njim – bila sam mu devojka skoro dve godine, njegove tajne bile su i moje, da je u njemu bilo ičeg okrutnog ili kukavičkog, ako bi iko, ja bih to znala – ali sve je bilo uzaludno. Tri nedelje pošto se iselio dobila sam od njega razglednicu (bez povratne adrese), na kojoj je pisalo da zna da je ta *naša odluka*, kako je naš raskid nazivao, mada teška, bila jedina ispravna, i tada sam morala da se suočim s činjenicom da je naša veza zauvek okončana.

Stvari su zatim neko vreme išle nagore, pre nego što su krenule nabolje. Neću ulaziti u pojedinosti osim što ću reći da tog dana nisam izašla iz kuće, čak ni da obiđem svoju baku, niti sam ikome dozvoljavala da dođe kod mene. Jedina stvar koja je pomagala, začudo, bila je činjenica da je napolju besnela oluja tako da sam svako malo jurcala po stanu s čudnim malim mesinganim ključem za zatezanje zavrtnjâ na starinskim prozorskim okvirima – kada bi se oni olabavili, prozori bi po

vetrovitom vremenu cvileli. Bilo je šest prozora, i čim bih završila zatezanje zavrtnja na jednom, drugi bi počeo da zavija, pa bih otrčala do njega s ključem, s pauzama od možda pola sata tišine koje sam provodila na jedinoj preostaloj stolici u stanu. Neko vreme, ako ništa drugo, činilo se da je sve što je ostalo od sveta ta neprestana kiša i potreba da se ti zavrtnji pritegnu. Kada se oluja najzad smirila, izašla sam u šetnju. Sve je bilo poplavljeno, i bilo je nekakve mirnoće u toj nepomičnoj vodi koja se presijavala. Dugo sam pešačila, čitavih šest ili sedam sati, krajevima grada u kojima nikad ranije nisam bila i u koje od tada više nikad nisam otišla. Kada sam se vratila kući, bila sam iscrpljena ali osećala sam se i kao da sam od nečega pročišćena.

Sprala mi je krv s dlanova i dala mi čistu majicu, moguće svoju. Mislila je da sam ti devojka ili čak žena. Niko još nije došao po tebe. Neću te ostaviti. *Pričajte mi.*

Nedugo posle toga, R-ov veliki klavir spušten je kroz ogroman prozor u dnevnoj sobi, istim putem kuda je u nju i ušao. Bila je to poslednja njegova stvar za odnošenje, sve dok je klavir bio tu, izgledalo je kao da on zapravo nikud nije ni otišao. Tih nedelja dok sam u stanu živela sama s klavirom, pre nego što su došli da ga odnesu, ponekad bih ga potapšala dlanom u prolazu isto kao što bih potapšala R-a.

Nekoliko dana kasnije pozvao me je jedan moj stari prijatelj, Pol Alpers, da mi ispriča jedan svoj san. U njemu su on i veliki pesnik Sesar Valeho bili u vikendici koja je pripadala Valehoj porodici još otkad je bio dete. Vikendica je bila prazna, a svi zidovi u njoj bili su plavičastobeli. Sve je odisalo spokojem, pričao mi je Pol, i u snu je pomislio kako je Valeho srećnik što može da dođe i da radi na takvom mestu. Ovo izgleda kao če-kaonica za život posle smrti, rekao mu je Pol. Valeho ga nije

čuo, pa je morao dvaput da mu ponovi. Pesnik, koji je u pravom životu umro u četrdeset šestoj godini, bez prebijene pare, u oluji, baš kao što je i predvideo, naposljetku je razumeo šta mu govori i klimnuo je glavom. Pre nego što su ušli u kuću Valeho je Polu ispričao priču o tome kako je nekada njegov ujak voleo da umoči prste u blato i njime mu načini znak na čelu – imalo je to nekakve veze s Pepeljavom sredom. A onda bi, rekao je Valeho (priča mi Pol), uradio nešto što nikad nisam do kraja razumeo. Da bi pokazao šta, Valeho je umočio dva prsta u blato i njime nacrtao Polu brkove. Obojica su se nasmejali. Tokom tog sna, pričao mi je Pol, najupečatljivije mu je bilo saučesništvo među njima, kao da su se poznavali godinama.

Normalno, čim se probudio Pol je pomislio na mene, pošto smo se na drugoj godini studija upoznali na seminaru o avangardnim pesnicima. Sprijateljili smo se jer smo se na časovima uvek slagali u mišljenju jedno s drugim, dok se svi ostali nisu slagali s nama, i to sve gorljivije kako je seminar odmicao, i s vremenom smo Pol i ja stvorili savez koji je i posle svih ovih godina – pet – i dalje mogao da se razvija i raste. Pitao me je kako sam, aludirajući na raskid, za koji mora da mu je neko rekao. Rekoh mu da sam dobro osim što mi se čini da mi opada kosa. Ispričala sam mu i kako su iz stana, osim klavira, sa R-om otišli i kauč, stolice, krevet, pa čak i srebrni escajg, jer kad sam ga upoznala živela sam manje-više samo s jednim koferom, dok je on, poput Bude, bio okružen nameštajem nasleđenim od majke. Pol mi je onda rekao da poznaje nekoga, jednog pesnika, prijatelja jednog prijatelja, koji odlazi u Čile i ko izgleda traži gde da udomi svoj nameštaj. Posle telefonskog razgovora potvrđeno je da taj pesnik, Danijel Varski, zaista ima neke stvari s kojima ne zna šta će, a ne želi da ih proda za slučaj da se predomisli i vrati se u Njujork. Pol mi je onda dao njegov broj telefona i rekao mi da Danijel očekuje da ga pozovem. Odlagala sam poziv nekoliko dana, najviše

zbog toga što je bilo nečeg nelagodnog u tome da pitate stranca da vam ustupi svoj nameštaj iako je sve već bilo dogovoreno, a i zato što sam se za tih mesec dana u stanu, koliko R i njegove stvari nisu bile tu, navikla da nemam ništa. Problem je iskrsavao jedino kada neko svrati, tada bih videla, sudeći po izrazu lica mog gosta, da je situacija, moja situacija, časni sudijo, gledano sa strane delovala stvarno jadno.

Kada sam napokon pozvala Danijela Varskog, podigao je slušalicu posle prvog zvona. Pre nego što je razabrao ko je s druge strane žice, posle uvodnog pozdrava osetila se neka obazrivost koju sam kasnije dovodila u vezu ne samo s Danijelom Varskim već i sa svim Čileancima, to jest onih nekoliko koje sam upoznala. Bio mu je potreban čitav minut da razluči ko sam, da shvati da sam prijatelj prijatelja a ne neka ludača koja zove – zbog njegovog nameštaja?, jer je čula da želi da ga se reši?, ili da ga samo dâ na zajam? – minut u kome sam pomišljala da se izvinim, prekinem vezu i nastavim da živim kao do tada, u stanu s dušekom, jednom stolicom i plastičnim priborom za jelo. Ali onog časa kada mu se sijalica upalila (Aha! Naravno! Izvinite! Evo, sve je ovde i čeka vas), glas mu je smekšao i istovremeno postao glasniji, krčeci put raspricano-sti koju sam takođe povezala najpre s Danijelom Varskim, a potom je pripisivala svima koji dolaze s tog bodeža uperenog ka srcu Antarktika, kako ga je Henri Kisindžer jednom nazvao.

Živeo je na kraju Aptauna, na uglu Vest Central Parka i 101. ulice. Na putu do njega svratila sam kod bake, koja je živela u staračkom domu na Aveniji Vest End. Više me nije prepoznavała, ali kad sam se jednom na tu činjenicu navikla, shvatila sam da i dalje mogu da uživam u vremenu provedenom s njom. Obično bismo sele i razgovarale o vremenskim prilikama, na osam-devet različitih načina, pre nego što bismo prešle na mog deku, koji je i deceniju nakon smrti nastavljao da je opčinjava, kao da je sa svakom godinom svog odsustva,

ili odsustva njihovog zajedničkog života, postajao za nju sve veća enigma. Volela je i da nosi na sebi sav nakit koji ima, i da sedi na sofi i divi se predvorju – Sve ovo pripada meni?, povremeno bi upitala, šireći ruke. Kad god odem kod nje, odnela bih joj čokoladni babka kolač iz *Zabara*. Uvek bi iz pristojnosti pojela malo, kolač bi joj se zalepio za usne i izmrvio se u krilu, a kada odem ostatak je davala bolničarkama.

Kada sam stigla do 101. ulice, Danijel Varski mi je interfonom otvorio ulazna vrata zgrade. Dok sam u mračnom hodniku čekala lift, palo mi je na pamet da mi se nameštaj možda neće dopasti, da bi mogao biti sumoran ili glomazan, a da će kad ga vidim biti prekasno da se dostojanstveno povučem. Kada mi je otvorio vrata moj prvi utisak bila je svetlost, toliko jaka da sam morala da zaškiljim, na trenutak nisam mogla da mu vidim lice, već samo siluetu. Takođe, iz stana je dopirao miris nekog kuvanja, za koji se kasnije ispostavilo da potiče od jela s plavim patlidžanom koje je naučio da pravi u Izraelu. Kad su mi se oči privikle na svetlo, iznenadila sam se kad sam shvatila da je Danijel Varski mlad. Očekivala sam nekog starijeg jer je Pol rekao da je njegov prijatelj pesnik, i kako smo oboje pisali poeziju, ili pokušavali da je pišemo, imali smo stari dogovor da sebe nikada ne nazivamo pesnicima, pošto je ta titula rezervisana samo za one čije je delo procenjeno kao vredno objavljivanja, i to ne samo u jednom ili dva opskurna časopisa, već u pravoj knjizi koja može da se kupi u knjižari. Sada kad pogledam unazad, to mi izgleda kao ponižavajuće konvencionalna definicija pesnika, i premda smo se Pol i ja, i ostali s kojima smo se družili, dičili svojim sofisticiranim književnim ukusom, u to vreme smo još išli svetom pomalo zaslepljeni svojim neokrnljenim ambicijama.

Danijel je imao dvadeset tri godine, bio je godinu dana mlađi od mene, i mada još nije objavio nijednu knjigu poezije činilo mi se da je svoje vreme provodio bolje, ili je maštao više,

ili je možda samo izlazio u susret porivu da upoznaje predele i sreće ljude, otkriva stvari, što je osobina koja me je, kad na nju naletim kod nekoga, uvek činila zavidnom. Poslednje četiri godine je putovao, živeo u različitim gradovima, spavao na podu u stanovima ljudi koje je usput upoznavao, ili ponekad u sopstvenim koje je iznajmljivao, onda kada bi uspeo da ubedi svoju majku, ili je to bila baka, da mu pošalje novac, ali sada se konačno vraćao kući da zauzme svoje mesto pored prijatelja s kojima je odrastao i koji se sada bore za revoluciju, slobodu, ili makar socijalizam u Čileu.

Patlidžan je bio gotov, i dok je postavljao sto Danijel mi je rekao da mogu da razgledam nameštaj. Stan je bio mali, ali je imao veliki prozor okrenut na jug, kroz koji je ulazila sva ta svetlost. Najupečatljivija stvar u vezi sa stanom bio je nered – po podu papiri, kartonske čaše od kafa, beležnice, plastične kese, jeftine kaljače, ploče i omoti. Svako drugi bi osetio potrebu da kaže: Izvinite zbog krša, ili bi se našalio kako je tuda protutnjalo krdo divljih životinja, ali Danijel nije ni trepnuo. Jedina manje-više prazna površina bili su zidovi, goli osim nekoliko prilepljenih mapâ gradova u kojima je živeo – Jerusalem, Berlin, London, Barselona. Na ponekim ulicama, uglovima i trgovima bile su nažvrljane rečenice koje nisam odmah razumela jer su bile na španskom, a činilo mi se nepristojnim da stanem i pokušavam da ih dešifrujem dok moj domaćin i dobročinitelj postavlja escajg. Tako sam pažnju usmerila na nameštaj, ili na ono od njega što sam mogla da vidim ispod loma koji ga je prekrivao – na kauč, veliki drveni radni sto s mnogo fioka, većim i manjim, nekoliko polica za knjige pretrpanih izdanjima na španskom, francuskom i engleskom, i najlepší komad, nešto poput sanduka ili kovčega s gvozdеноm oplatom koji je izgledao kao da je spasen s potonulog broda i vraćen u upotrebu kao stočić za kafu. Mora da je sve kupio polovno, ništa nije izgledalo novo, ali svi su komadi

bili nekako u skladu, a činjenica da su se gušili ispod papira i knjiga činila ih je još privlačnijim, ništa im ne oduzimajući. Odjednom sam osetila talas zahvalnosti prema njihovom vlasniku, kao da mi nije davao nešto drvene građe i tapacirunga već i šansu za novi život, i da je sad na meni da budem na visini zadatka. Sramota me je da kažem, časni sudijo, da su mi oči zasuzile, što je doduše sa mnom bivalo često, te suze što navru zbog nekih starih, mnogo mračnijih kajanja o kojima sam odlagala da razmišljam, a koja je ovaj, darovan ili pozajmljen, nameštaj jednog neznanca nekako ustalasio.

Mora da smo najmanje sedam-osam sati razgovarali. Možda i više. Ispostavilo se da oboje volimo Rilkea. Takođe smo oboje voleli Odná, iako sam ga ja volela malčice više, i nijedno od nas nije mnogo marilo za Jejtso, mada nas je oboje zbog toga krišom pekla savest, za slučaj da se u tome naslućivao nekakav lični neuspeh na polju poezije od značaja. Jedini trenutak razilaženja nastao je kada sam načela temu Nerude, jedinog čileanskog pesnika za koga sam znala, na šta je Danijel reagovao pomalo besno: U čemu je stvar, pitao je, da gde god se u svetu nađe neki Čileanac, Neruda je sa svojim jebenim školjkama već tu i drži monopol?¹ Netremice me je gledao čekajući da mu se suprotstavim, a ja sam shvatila da je tamo odakle on dolazi uobičajeno razgovarati ovako kako smo mi razgovarali, da se čak i o poeziji raspravlja dok se ne pobiješ, i na trenutak me žacnula usamljenost. Ipak, to je bio samo trenutak, jer sam tad skočila da se pravdam i zaklinjem svim i svačim da ću pročitati odabrane velike čileanske pesnike čija mi je imena nažvrljao na papirnoj kesi (na vrhu tog spiska, velikim slovima koja su zasenila sve ostale, bilo je napisano ime Nikanora Pare) i da nikada više neću izgovoriti Nerudino ime, ni u njegovom ni u ma čijem prisustvu.

1 Čileanski pesnik Pablo Neruda (1904–1973) bio je kolekcionar morskih školjki. (Prim. prev.)

Potom smo razgovarali o poljskoj poeziji, ruskoj poeziji, turskoj i grčkoj i argentinskoj poeziji, o Sapfo i Pasternakovim izgubljenim sveskama, o Ungaretijevoj smrti, samoubistvu Veldona Kiza i nestanku Artura Krejvena, za koga je Danijel tvrdio da je živ i da su ga zbrinule kurve u Meksiko Sitiiju. Ponekad, u praznini između dve preopširne i konfuzne rečenice, tamni oblak bi mu prešao licem, kolebao se malo da li da ostane tu, i zatim iščezao prema obodu sobe, i u tim trenucima bih osetila kao da je trebalo da skrenem pogled, jer iako smo mnogo pričali o poeziji, dotad gotovo ništa nismo rekli o sebi.

U jednom trenutku Danijel je skočio i počeo da pretura po stolu i svim fiokama, otvarajući ih i zatvarajući, u potrazi za zbirkom pesama koje je napisao. Zvala se *Zaboravi sve što sam ikada rekao*, ili tako nekako, i sâm ju je preveo. Nakašljao se i počeo da čita glasom obojenim jedva čujnim podrhtavanjem, koji bi da je dolazio od ma koga drugog verovatno zvučao izveštačeno ili čak komično, ali je kod Danijela delovao potpuno prirodno. Nije se snebivao niti krio iza stranica. Naprotiv. Ispravio se kao motka, kao da je iz tih pesama crpeo snagu, i često je podizao pogled, toliko često da sam posumnjala kako sve što čita već zna napamet. U jednom takvom trenutku, kad su nam se pogledi sreli preko tih reči, shvatila sam koliko je on zapravo privlačan. Imao je veliki nos, veliki čileansko-jevrejski nos, i velike šake s tankim prstima, i velika stopala, a opet je bilo nečeg veoma delikatnog u vezi s njim, nečeg u tim njegovim dugim trepavicama i kostima. Pesa je bila dobra, ne sjajna ali veoma dobra, možda i bolja od veoma dobre, teško je reći jer je nisam sama pročitala. Činilo se da je pesma o devojci koja mu je slomila srce, ali je lako mogla biti i o psu; na pola pesme sam odlutala i počela da razmišljam o tome kako je R uvek prao svoja uzana stopala pre nego što bi legao u krevet jer je pod u našem stanu bio prljav, i mada meni nikad nije rekao da operem svoja, to se podrazumevalo, jer da

nisam, čaršavi bi se isprljali, pa bi njegovo pranje bilo uzaludno. Nisam volela da sedim na ivici kade ili stojim ispred lavaboja s jednim kolonom uz uvo i posmatram crnu prljavštinu na beloj keramici u vrtlogu slivnika, ali bila je to jedna od onih bezbrojnih stvari koje čovek u životu čini kako bi izbegao svađu, i sada mi je na tu pomisao došlo da se nasmejem ili možda zagrcnem.

A onda je u stanu Danijela Varskog postalo mračno i vodeno, sunce je zašlo iza zgrada, a senke koje su se krile iza predmeta počele su da se pomaljaju. Sećam se da je bilo nekih veoma velikih knjiga na njegovoj polici, finih knjiga s ispupčenim hrbatom presvučenim tkaninom. Ne sećam se nijednog naslova, verovatno su činile komplet, ali kao da su bile u dosluhu s tim sumračnim satima. Zidovi u njegovom stanu kao da su odjednom postali tapacirani poput zidova u bioskopskim salama koji sprečavaju da zvuk iz nje izađe, ili da zvuci spolja u nju uđu, i unutar tog spremišta, časni sudijo, na ono preostalog svetla, nas dvoje smo bili i gledaoci i platno. Ili kao da nas je struja udaljila od ostrva i sada besciljno plutamo nepoznatim vodama, crnim vodama neznanih dubina. Smatrali su me privlačnom u to vreme, neki su čak nalazili da sam lepa, iako nikada nisam imala lepu kožu, što sam baš primetila kad sam se pogledala u ogledalo, kao i pomalo uznemiren pogled, i čelo koje se blago mršti, čega nisam bila svesna. Pre nego što sam bila s R-om, a i dok sam bila s njim, bilo je toliko muškaraca koji su mi jasno stavljali do znanja da bi želeli da odem s njima kući, na noć ili duže, i kad smo Danijel i ja ustali da bismo prešli u dnevnu sobu zapitala sam se šta li misli o meni.

Tada mi je rekao da je njegov radni sto nekada nakratko koristio Lorka. Nisam znala da li se šali ili ne, činilo mi se krajnje neverovatnim da je ovaj Čileanac, mlađi od mene, mogao doći u posed tako vredne stvari, ali odlučila sam da prihvatim da je

mislio ozbiljno kako ne bih rizikovala da uvredim nekoga ko je prema meni bio samo sušta ljubaznost. Kada sam ga upitala kako je došao do njega, slegnuo je ramenima i rekao da ga je kupio, ali nije išao u detalje. Mislila sam da će reći: A sada ga poklanjam tebi, ali nije, samo je blago ćušnuo nogom jednu nogaru, nežno, s poštovanjem, i prošao pored njega.

Da li tad ili kasnije, poljubili smo se.

Ubrizgala je još jednu dozu morfijuma u tvoju infuziju i popravila olabavljenu elektrodu na tvojim grudima. Kroz prozor, zora je rudela nad Jerusolimom. Za trenutak smo nas dve gledale kako se zelena linija tvog EKG-a penje i pada. Zatim je navukla zavesu i ostavila nas nasamo.

Taj naš poljubac bio je otrežnjujući. Nije da je poljubac bio loš, ali bio je samo znak interpunkcije u našem dugom razgovoru, primedba u zagradi stavljena kako bismo jedno drugom potvrdili duboku naklonost, obostranu ponudu za prijateljstvo, koje je neuporedivo ređe od seksualne strasti pa čak i od ljubavi. Danijelove usne bile su veće nego što sam očekivala, ne prevelike za njegovo lice već velike kada sam zažmurila i kada su dodirnule moje, i u deliću sekunde sam pomislila da će me ugušiti. Biće da sam se navikla na R-ove usne, tanke nesemitske usne koje bi često pomodrele na hladnoći. Jednom rukom mi je Danijel Varski stisnuo butinu, ja sam dodirnula njegovu kosu koja je mirisala na blatnjavu reku. Mislim da smo dotad već stigli, ili je trebalo da stignemo, do prljavštine politike, i isprva besno, zatim očajno, skoro na ivici suza, Danijel Varski je psovao Niksona i Kisindžera, njihove sankcije i bezobzirne mahinacije kojima su, rekao je, pokušavali da zadave sve što je novo i mlado i lepo u Čileu, nadu koja je doktora Aljendea nosila sve do palate Moneda. Radničke nadnice porašće za pedeset centi, rekao je, a sve do čega je tim svinjama stalo jesu

njihov bakar i multinacionalke! Sama pomisao na demokratski izabranog marksističkog predsednika tera ih da se useru u gaće! Zašto nas jednostavno ne ostave na miru i ne puste nas da živimo, i na trenutak je njegov pogled bio skoro molećiv ili preklinjujući, kao da sam ja nekako imala uticaja na sumnjive likove s kormila mračnog broda moje zemlje. Imao je veoma istaknutu Adamovu jabučicu, svaki put kad proguta pljuvačku ljujuškala bi se u njegovom grkljanu, a sada je izgledala kao da se ljujuška neprestano, poput jabuke bačene u more. Nisam znala mnogo o tome šta se dešava u Čileu, barem ne tada, još ne. Godinu i po dana kasnije, pošto mi je Pol Alpers ispričao da je Danijela Varskog usred noći odvela tajna policija Manuela Kontrerasa, znala sam više. Ali u zimu 1972, sedeći u njegovom stanu u 101. ulici, na poslednjim zracima zalazećeg sunca, dok je general Augusto Pinoče Ugarte još bio smerni, podli vojni komandant koji je terao decu svojih prijatelja da ga zovu El Tata², nisam mnogo znala o tome.

Neobično je što se ne sećam kako se ta noć (već dotad neviđena njujorška noć) završila. Moguće da smo se pozdravili i da sam napustila njegov stan, možda smo izašli zajedno i on me je ispratio do stanice metroa, ili mi je pozvao taksi jer u to vreme taj kraj, a ni sâm grad kad smo već kod toga, nije bio baš bezbedan. Ali ja se jednostavno ničega ne sećam. Nekoliko nedelja kasnije, kamion za selidbe je stigao pred moju zgradu i momci su istovarili nameštaj. Dotad je Danijel Varski već bio otišao kući u Čile.

Dve godine su zatim prošle. U početku sam od njega dobijala razglednice. Najpre su bile tople, ponekad vrcave: Sve je u redu. Razmišljam da se pridružim Čileanskom speleološkom društvu, ali ne brini, to neće omesti moju poeziju, te dve potrage se uostalom dopunjuju. Možda imam šansu

2 Šp.: deda. (Prim. prev.)

da prisustvujem časovima matematike kod Pare. Politička situacija je otišla dođavola, ako se ne učlanim u Speleološko društvo, učlaniću se u MIR³. Čuvaj Lorkin sto, jednog dana ću se vratiti po njega. Besos⁴, D.V. Posle vojnog udara poruke su postale ozbiljnije, zatim su postale šifrovane, a onda, otprilike šest meseci pre nego što sam čula da je nestao, prestala su da stižu. Čuvala sam ih sve u jednoj od fioka njegovog stola. Nisam mu pisala jer nije bilo povratne adrese. U to vreme sam još pisala poeziju, napisala sam bila nekoliko pesama obraćajući se, ili posvećujući ih, Danijelu Varskom. Baka mi je umrla i sahranjena je u predgrađu, predaleko da bi joj iko obilazio grob, ja sam izlazila s mnogo muškaraca, dvaput se selila, i napisala svoj prvi roman za stolom Danijela Varskog. Ponekad ga se mesecima ne bih setila. Ne znam jesam li tada već znala za Vilu Grimaldi, ali sasvim sigurno nisam čula za 38 Kale Londres, Kvatro Alamos, ili Diskoteku poznatu i kao „Seksi Venda“, zbog seksualnih grozota koje su se tamo odigravale i glasne muzike koju su mučitelji voleli, ali kako god bilo znala sam dovoljno da bih, kad zadremam na Danijelovoj sofi, a često jesam, imala košmare o tome šta su mu sve radili. Ponekad bih posmatrala njegov nameštaj, sofu, radni sto, stočić za kafu, police za knjige, stolice, i ispunilo bi me užasno očajanje, ponekad potmula tuga, a ponekad bih ga gledala uverena kako je to zapravo zagonetka, zagonetka koju mi je on ostavio i koju je trebalo da rešim.

S vremena na vreme bih srela ljude, uglavnom Čileance, koji su poznavali Danijela Varskog ili su čuli za njega. Nedugo posle smrti reputacija mu je porasla, i ubrajan je u pesnike mučenike koje je Pinoče učutkao. Ali naravno da oni koji su mučili i ubili Danijela nikada nisu čitali njegovu poeziju;

3 Šp.: Movimiento de Izquierda Revolucionaria de Chile – Revolucionarni levičarski pokret. (Prim. prev.)

4 Šp.: poljupci. (Prim. prev.)

verovatno nisu ni znali da je pisao poeziju. Nekoliko godina pošto je nestao, uz pomoć Pola Alpersa napisala sam pismo Danijelovim prijateljima i pitala ih imaju li ikakve njegove pesme koje bi mogli da mi pošalju. Pomislila sam da bih mogla negde da ih objavim kao uspomenu na njega. Ali dobila sam samo jedno pismo, kratak odgovor od starog školskog druga koji je rekao da nema ništa. Mora da sam u pismu napisala nešto o radnom stolu, inače bi postskriptum bio previše čudan: Usput, pisalo je, ne verujem da je taj sto ikada pripadao Lorki. To je bilo sve. Stavila sam pismo u fioku s Danijelovim razglednicama. Neko vreme sam se čak nosila mišlju da pišem njegovoj majci, ali na kraju ipak nisam.

Otada je prošlo mnogo godina. Bila sam udata neko vreme, ali sada ponovo živim sama, no nisam nesrećna. Ima trenutaka kada ti se sve učini kristalno jasnim, i odjednom možeš da vidiš kroz zidove sve do druge dimenzije koju si zaboravila ili rešila da zanemariš kako bi se život nastavio uz svakojake iluzije koje ga čine mogućim, naročito život s drugim ljudima. Eto tu sam stigla, časni sudijo. Da nije bilo događaja koje ću sad opisati, možda i dalje ne bih mislila o Danijelu Varskom, ili bih to činila vrlo retko, iako sam i dalje imala njegove police za knjige, njegov sto, i onaj kovčeg sa španskog ratnog jedrenjaka, ili trofej s neke nasukane olupine, čudnovato prenamenjen u stočić za kafu. Sofa je počela da truli, ne sećam se tačno kada, i morala sam da je bacim. S vremenom sam pomišljala da se svega rešim. Kada bih zapala u neko naročito raspoloženje, nameštaj me je podsećao na stvari koje bih radije da zaboravim. Na primer, tu i tamo me poneki novinar s namerom da me intervjuiše pita zašto sam prestala da pišem poeziju. Ili im kažem da poezija koju sam pisala ništa ne valja, da je možda čak i odvratna, ili kažem da pesma ima potencijal za savršenstvo i da me je ta mogućnost konačno učutkala, ili ponekad kažem da se osećam zatočenom u pesmama koje

pokušavam da napišem, što je isto kao reći da se neko oseća zatočenim u svemiru, ili zatočenim neumitnošću smrti, ali istina zbog čega sam prestala da pišem poeziju nije ništa od toga, ni blizu, zaista nije, istina je da bih kad bih mogla da objasnim zašto sam prestala da pišem poeziju, onda možda mogla ponovo da je pišem. Hoću da kažem da me je sto Danijela Varskog, koji je postao moj sto pre više od dvadeset pet godina, podsećao na sve to. Uvek sam sebe smatrala privremenim čuvarom njegovih stvari i pretpostavljala da će doći dan kada ću, uprkos pomešanim osećanjima, biti oslobođena odgovornosti da živim i brinem o nameštaju svog prijatelja, mrtvog pesnika Danijela Varskog, i da ću od tada biti slobodna da se odselim gde god želim, da odem možda i u drugu zemlju. Nije baš da me je taj nameštaj zadržavao u Njujorku, ali ako bi me neko pritisnuo, priznajem da je svih ovih godina to bio izgovor što ne odlazim ni onda kad je postalo jasno da u tom gradu za mene više ničeg nema. Pa ipak, kada je taj dan osvanuo, moj se život, konačno spokojan i samo moj, okrenuo naglavce.

Bila je 1999, kraj marta. Sedela sam za stolom i radila kad je zazvonio telefon. Nisam prepoznala glas koji me je tražio. Hladno sam upitala ko zove. S vremenom sam naučila da čuvam svoju privatnost, ne zato što je bogzna koliko ljudi htelo da je naruši (neki jesu), već zato što pisanje zahteva da čovek prema njemu bude toliko zaštitnički nastrojen i nepopustljiv da se izvesna apriorna nevoljnost obavezivanja prema spoljnom svetu proširi i na situacije u kojima to nije neophodno. Mlada žena s druge strane je rekla da se ne poznajemo. Pitala sam je zašto zove. Mislim da ste poznavali mog oca, rekla je, Danijela Varskog.

Na pomen njegovog imena prošla me je jeza, ne samo od šokantnog saznanja da je Danijel imao ćerku, ili iznenadne šire razmere tragedije koju sam toliko dugo držala negde na

rubu sećanja, ili svesti da se moje dugo nadzorništvo završava, već i zato što je jedan deo mene godinama unazad očekivao ovaj telefonski poziv, a sada je, u kasne sate, taj poziv i stigao.

Pitala sam kako me je pronašla. Odlučila sam da vas tražim, rekla je. Ali kako ste znali da tražite baš mene? Vašeg oca sam srela samo jednom, i to je bilo vrlo davno. Od moje majke, rekla je. Nisam imala pojma na koga je mislila. Rekla je: Jednom ste joj poslali pismo i pitali je ima li neke pesme mog oca. U svakom slučaju, to je duga priča. Mogla bih da vam je ispričam kad se vidimo. (Naravno da ćemo se videti, znala je savršeno dobro da se ono što će da zatraži ne može odbiti, ali me je njena ubeđenost svejedno zatekla.) U pismu ste napisali da imate njegov sto, rekla je. Da li ga još imate?

Pogledala sam preko sobe u drveni sto za kojim sam napisala sedam romana, i na čijoj su površini, u konusu svetla koje je lampa bacala, ležale hrpe papira i beležaka koje bi trebalo da upotpune osmi. Jedna fioka je bila poluotvorena, jedna od njih devetnaest, manjih i većih, čiji je neobičan broj i čudan raspored, sada sam shvatila, na ovoj prekretnici gde će mi iznenada biti oduzeti, dobio značenje nekakvog putokaza ako ne i tajanstvenog reda u mom životu, reda koji je, kada mi je pisanje dobro išlo, imao skoro mističan kvalitet. Devetnaest fioka različitih veličina, neke ispod radne površine a neke iznad, čiji su ovozemaljski sadržaji (poštanske marke ovde, spajalice tamo) krili neuporedivo složeniji plan, tehnički crtež sačinjen u svesti tokom desetine hiljada dana razmišljanja i zurenja u njih kao da je negde u njima zaključak tvrdoglave rečenice, završna fraza, radikalni zaokret od svega što sam ikad napisala, nešto što bi u najmanju ruku vodilo do knjige kakvu sam oduvek želela, i uvek omanula, da napišem. Te fioke su pokazivale jedinstven duboko usađen sklad, odraz svesti koja je mogla da se izrazi jedino njihovim preciznim brojem i rasporedom. Ili možda preterujem?

Moja stolica je stajala delimično okrenuta od stola, čekajući mene da je vratim u stanje pripravnosti. U ovakvo veče mogla sam da ostanem budna i radim do pola noći, da pišem i zurim u crnilo reke Hadson, sve dok snaga i bistrina izdrže. Nije bilo nikoga ko bi me pozvao u krevet, nikoga ko bi zahtevao da ritmovi mog života funkcionišu u duetu, niko kome bih morala da se povinujem. Da je bilo ko drugi pozvao, po završetku razgovora vratila bih se za taj sto s kojim sam tokom dve i po decenije fizički srasla, u položaj koji se formirao godinama, od sedenja za njim i prilagođavanja njemu.

Na trenutak sam pomislila da kažem kako sam sto poklonila ili bacila. Ili da jednostavno kažem devojci koja je zvala da je pogrešila: nikada nisam posedovala sto vašeg oca. Njena nada je bila kolebljiva, ponudila mi je izlaz – *Da li je još kod vas?* Bila bi razočarana, ali ništa joj ne bih oduzela, ništa što je nekad imala. I mogla sam da nastavim da pišem za stolom narednih dvadeset pet ili trideset godina, ili koliko god mi um ostane živahan a ta goruća potreba ne zgasne.

Ali umesto toga, i ne zastavši da razmotrim posledice, rekla sam joj: Da, imam ga. Kasnije sam razmišljala zašto sam tako brzo izgovorila te reči koje su me gotovo odmah izbacile iz koloseka. I mada se nameće odgovor da je to bilo ljubazno i ispravno uraditi, časni sudijo, znala sam da nisam zato to rekla. Zarad svog posla ogrešila sam se o ljude koje sam volela mnogo ozbiljnije, a osoba koja je sada nešto tražila od mene bila je potpuni stranac. Ne, pristala sam na to iz istog razloga iz koga bih to stavila u priču: zato što je bilo neumitno reći da.

Volela bih da ga uzmem, rekla je. Naravno, odgovorila sam, i bez stanke u kojoj bih sebi dala šansu da se predomislim, pitala je kad hoće da dođe po njega. U Njujorku sam još samo sledeće sedmice, rekla je. Da li vam odgovara subota? To će mi, računala sam, ostaviti još pet dana sa stolom. U redu, rekla sam, iako nije mogao biti veći jaz između mog mirnog

glasa i izbezumljenosti koja me je obuzimala dok sam to govorila. Imam još nekoliko komada nameštaja koji su pripadali vašem ocu. Možete sve da ih uzmete.

Pre nego što je spustila slušalicu, pitala sam je kako se zove. Lia, rekla je. Lia Varski? Ne, rekla je, Vajs. I onda je prosto objasnila da je njena majka, koja je bila Izraelka, živela u Santjagu početkom sedamdesetih. Bila je u kratkoj vezi s Danijelom u vreme državnog udara, a ubrzo posle toga je napustila zemlju. Kada je saznala da je trudna, njena majka je pisala Danijelu. Nikad nije dobila odgovor; već je bio uhapšen.

Kada je, u tišini koja je sledila, postalo jasno da smo potrošile sve komadiće priče upotrebljive za dalje ćaskanje, i da su ostali samo delovi previše nezgrapni za jedan ovakav telefonski razgovor, rekoh, pa da, već veoma dugo čuvam taj njegov sto. Uvek sam mislila da će jednog dana neko doći po njega, rekla sam joj, iako bih, naravno, pokušala da ga vratim i ranije da sam znala kako i kome.

Pošto je spustila slušalicu, otišla sam u kuhinju po čašu vode. Kada sam se vratila u sobu – dnevnu sobu koju sam koristila kao radnu, jer mi nije trebala dnevna soba – otišla sam do stola i sela kao da se ništa nije promenilo. Ali naravno da nešto jeste, i kada sam pogledala u ekran kompjutera, to jest rečenicu koju sam napustila kada je telefon zazvonio, znala sam da će mi te noći biti nemoguće da nastavim.

Ustala sam i premestila se u svoju fotelju za čitanje. Uzela sam knjigu sa stočića, ali sam brzo shvatila, što je bilo pomalo neobično za mene, da mi misli lutaju. Piljila sam u taj sto kao što sam piljila u njega nebrojenih noći kad bih dospela u ćorsokak a nisam bila spremna da se predam. Ne, ne mistifikujem pisanje, časni sudijo, to je zanat kao i svaki drugi; moć književnosti, uvek sam mislila, leži u tome koliko je volje u samom činu njenog stvaranja. Pošto je to tako, nikad nisam stvarno verovala da su piscu potrebni posebni rituali

da bi mogao da piše. Ako bi trebalo, mogla bih da pišem bilo gde, jednako u ašramu ili u prepunom kafiću, ili sam bar uvek to tvrdila kad bi me pitali pišem li olovkom ili na kompjuteru, ujutru ili uveče, sama ili u društvu, u sedlu kao Gete, stojeći kao Hemingvej, ležeći kao Tven, i tako dalje, kao da je postojala tajna koja je mogla da razvali bravu na sigurnoj kući romana, kompletno napisanog i spremnog za objavljivanje, tajna koja očigledno čuči u svima nama. Ne, ono što je mene izbezumljivalo bilo je što ću izgubiti uslove za rad na koje sam navikla; čista sentimentalnost i ništa više.

To me je izbacilo iz sedla. Nekakva melanholija se zalepila za čitavu tu stvar, melanholija koja je počela pričom o Danijelu Varskom, ali koja se sada ticala samo mene. Ali nije to bio nerešiv problem. Sutra ujutru, rešila sam, otići ću da kupim nov sto.

Prošla je ponoć kad sam zaspala, i kao i uvek kad odem u krevet zapetljana u neku poteškoću, san mi je bio nemiran a snovi živi. Ali do jutra, uprkos osećaju da sam se probijala kroz nešto epsko, sećala sam se samo delića sna – čoveka koji stoji ispred moje zgrade, nasmrt se smrzava na ledenom vetru koji duva duž Hadsona iz Kanade, iz samog Arktičkog kruga, čoveka koji me, kada prođem pored njega, moli da povučem crvenu nit koja mu visi iz usta. Povinujem se njegovoj molbi popuštajući pritisku da učinim dobro delo, ali kako vučem tu nit ona počinje da se slaže pred mojim nogama. Kada su mi se ruke umorile, čovek se brecne da nastavim da vučem, i nakon nekog neodređenog vremena, sabijenog kako to biva jedino u snovima, on i ja znamo da je nešto presudno na kraju te niti; ili sam to možda samo ja imala luksuz da u to verujem ili ne verujem, dok je za njega to bilo pitanje života i smrti.

Sledećeg dana nisam otišla da potražim novi sto, niti dan posle. Kada sam sela da radim, ne samo da nisam bila sposobna da se koncentrišem već sam, pogledavši strane koje sam ranije napisala, shvatila da su te reči suviše, beživotne

i neautentične, da u njima nema ničeg ubedljivog. Ono za šta sam se nadala da će biti sofisticirana majstorija kakva kra- si najbolju književnu fikciju sada sam videla kao najobičniju varku, varku koja samo odvlači pažnju s krajnje površnosti umesto da otkriva razorne dubine ispod površine svega. Ono za šta sam mislila da je još jednostavnija, čistija proza, uboji- tija pošto su s nje skinuti svi zamajavajući ukrasi, zapravo je bila dosadna i troma masa, lišena čvrstine i snage, koja stoji nasuprot ništavilu, urušava se u ništavilo, urlajući o ništavilu. Iako sam se neko vreme mučila sa strukturom knjige, nemoć- na da dokučim kako delove složiti u celinu, sve vreme sam verovala da tu ima nešto, nekakva zamisao koja bi se, kad bih samo mogla da je uočim i uobličim, ukazala u svojoj punoj prefinjenosti koja zahteva ništa manje nego roman, napisan samo na jedan način da bi se ona kako treba izrazila. Ali sada sam uvidela da sam grešila.

Izašla sam iz stana i otišla u dugu šetnju kroz Riversajd Park i niz Brodvej da se oraspoložim. Svratila sam kod Zaba- ra da uzmem nešto za večeru, mahnuvši čoveku kod vitrine sa sirevima koji je tu još od vremena kad sam posećivala baku, provlačila se s teglom krastavčića u kolicima između prešminkanih grbavih babetina i stajala u redu iza žene koja je nekontrolisano klimala glavom – da, da, da, da – poput odu- ševljene šiparice kakva je nekada bila, čak i kada je htela da kaže ne, ne, ama dosta više.

Ali kad sam se vratila kući sve je bilo isto. Sledećeg dana bilo je gore. Moj sud o svemu što sam napisala proteklih go- dinu ili više dana postao je mučno postojan. U danima koji su sledili, sve što sam uspela da postignem za stolom bilo je da rukopis i beleške stavim u kutiju i ispraznim fioke. Bila su tu stara pisma, raskupusani papiri na kojima sam zapisiva- la stvari sada nerazumljive, svakojake sitnice, zaostali delovi davno bačenih predmeta, sortirani ispravljajući za struju, pisaći

pribor s odštampanom adresom na kojoj sam živela s bivšim mužem S-om – zbirke uglavnom beskorisnih stvari, i ispod nekih starih svezaka, Danijelove razglednice. U dnu jedne od fioka pronašla sam zaglavljenu požutelu džepnu knjižicu koju mora da je Danijel zaboravio pre mnogo godina, zbirku priča spisateljice po imenu Lote Berg, potpisanu njemu od autorke 1970. Odvojila sam veliku torbu sa stvarima koje će biti izbačene; sve ostalo sam stavila u kutiju, osim razglednica i knjige. Njih sam stavila, ne čitajući ih, u tvrd smeđ koverat. Ispraznila sam sve brojne fioke, neke vrlo male kao što rekoh, i neke prosečne veličine, osim jedne s malom mesinganom bravicom. Ako sedite za stolom, bravica vam dođe tik iznad desnog kolena. Fioka je bila zaključana otkad pamtim, i premda sam nebrojeno puta gledala nikada nisam pronašla ključ. Jednom sam, iz čiste radoznalosti, ili dosade, pokušala na silu da otvorim fioku iz pomoć šrafčigera, ali samo sam uspela da izgrebem prste. Često sam želela da je neka druga fioka zaključana, recimo ona na vrhu desno koja je bila najpristupačnija, i kad god bih nešto tražila po tim silnim fiokama uvek sam instinktivno posezala prvo ka njoj, što je budilo kratak nalet rastuženosti, osećanja da sam pastorče života, za koje sam znala da nema nikakve veze s tom fiokom ali da je došlo i u njoj se nastanilo. Iz nekog razloga sam oduvek mislila da fioka krije pisma devojke iz pesme Danijela Varskog koju mi je onomad pročitao, ili ako ne od nje onda od neke nalik njoj.

Sledeće subote u podne Lia Vajs je pozvonila na vrata. Kada sam otvorila videla sam figuru koja mi je oduzela dah: bio je to Danijel Varski, uprkos poslednjih dvadeset sedam godina, tačno onakav kakvog sam ga pamtila da je stajao onog zimskog popodneva kada sam pozvonila na njegova vrata i kad mi ih je otvorio, samo što je sad sve bilo izvrnuto kao u ogledalu, kao da se vreme najednom zaustavilo i počelo da otkucava unazad, poništavajući sve što je u međuvremenu

učinilo. Ista vitkost, isti nos i, njemu uprkos, neka prigušena tananost. I taj eho Danijela Varskog sada mi je pružao njenu ruku. Bila je hladna kad smo se rukovale, iako je napolju bilo toplo. Nosila je plavi somotski blejzer ojačan na laktovima i oko vrata crvenu lanenu maramu čiji su joj krajevi bili zabaceni preko ramena u nehajnom maniru studenta koji, povijen pod teretom prvog susreta s Kjerkegorom ili Sartrom, prkosi vetru prelazeći školski trg. Izgledala je isto tako mlado, osamnaest ili devetnaest godina, ali kada sam sračunala shvatila sam da Lia mora da ima dvadeset četiri ili dvadeset pet, skoro isto koliko smo imali Danijel i ja kada smo se upoznali. I ne tipično za mladoliku studentkinju, bilo je nečeg zloslutnog u načinu na koji joj je kosa padala u oči, i u samim tim očima, koje su bile tamne, skoro crne.

Ali kada je ušla videla sam da ona nije njen otac. Između ostalog, bila je sitnija, nabijena, pomalo prpošna. Kosa joj je bila kestenjasta, ne crna kao Danijelova. Pod svetlom u pred-soblju Danijelove crte lica su nestale s njenog lica i da sam prošla pored Lie na ulici verovatno ne bih na njoj primetila ništa poznato.

Odmah je ugledala sto i polako krenula ka njemu. Zaustavivši se ispred nezgrapne grdosije, mnogo prisutnije za nju, pretpostavljam, nego što je njen otac ikad mogao biti, stavila je ruku na čelo i sela na stolicu. Za trenutak sam pomislila da će zaplakati. Umesto toga položila je dlanove na radnu površinu, prelazila njima napred-nazad, i počela da se igra fiokama. Potisnula sam ozlojeđenost zbog te nametljivosti, kao i onoga što je sledilo, jer joj nije bilo dovoljno da otvori samo jednu fioku i pogleda unutra, već je pogledala u još tri ili četiri pre nego što je izgleda bila zadovoljna jer su ispražnjene. Na trenutak sam pomislila da ću zaplakati.

Kako bih bila ljubazna a zaustavila dalje ispitivanje nameštaja, ponudila sam je čajem. Ustala je od stola i okrenula se

da razgleda sobu. Živite sami?, pitala je. Njen ton, ili izraz lica kad je pogledala naslaganu gomilu knjiga naslonjenu uz flekavu fotelju i prljave šolje za čaj nakupljene na prozorskoj dasci, podsetio me je na sažaljivi pogled koji su mi prijatelji ponekad upućivali dolazeći da me posete onih meseci pre nego što sam upoznala njenog oca, dok sam živela sama u stanu ispražnjenom od R-ovih stvari. Da, rekla sam. Kakav čaj pijete? Nikad se niste udavali?, pitala je, i možda zato što sam bila zatečena neumesnošću pitanja, pre nego što sam razmislila odgovorila sam: Ne. Ni ja ne planiram, rekla je. Ne?, pitala sam. Zašto ne? Pogledajte sebe, rekla je. Slobodni ste da idete gde god poželite, da živite kako vam se prohte. Sklonila je kosu iza ušiju i ponovo prešla pogledom po sobi, kao da je ceo stan, možda čak i život sâm, trebalo da bude prepisan na njeno ime, ne samo sto.

Bilo mi je neizvodljivo, bar tog trenutka, da je pitam sve što me je zanimalo o okolnostima Danijelovog hapšenja, gde su ga držali, i da li se išta zna o tome kako i gde je umro. Umesto toga, u narednih pola sata saznala sam da je Lia živela u Njujorku dve godine, studirala klavir na Džulijardu pre nego što je jednog dana odlučila da više ne želi da svira taj glomazni instrument za koji je bila kao lancima vezana od svoje pete godine, i nekoliko nedelja kasnije vratila se kući u Jerusalim. Tamo živi poslednjih godinu dana, nastojeći da shvati šta je to što želi da radi. U Njujork se vratila samo da pokupi neke stvari koje je ostavila kod prijatelja, i planirala je da ih pošalje špedicijom, sa sve stolom, nazad u Jerusalim.

Možda je bilo još nekih detalja koji su mi promakli, jer dok je pričala ja sam se borila da prihvatim pomisao da se upravo spremam da jedini predmet koji je u mom životu pisca imao smisao, jedinu fizičku predstavu onoga što je naizgled neopipljivo i bez ikakve težine, predam ovoj besprizornoj koja će možda ponekad da sedne za taj sto kao za očinski oltar. A

ipak, časni sudijo, šta sam drugo mogla da uradim? Dogovorile smo se da se vrati sutradan s kamionom za selidbe koji će nameštaj odvesti direktno do špediterskog kontejnera u Njuarku. Pošto nisam mogla da podnesem da gledam kako odvlače taj sto, rekla sam joj da neću biti tu, ali da ću se postarati da kućepazitelj Vlad, osorni Rumun, bude tu da je pusti unutra.

Sutradan rano ujutru ostavila sam tvrdi koverat s Danijelovim razglednicama na praznom stolu, i odvezla se u Norfolk, u Konektikatu, gde smo S i ja iznajmljivali kuću devet ili deset leta zaredom, i u koji nisam više odlazila otkad smo se razišli. Odjednom, kad sam parkirala pored biblioteke i izašla iz kola da protegnem noge i uživam u svem tom zelenilu, shvatila sam da ne treba da se prepustim nijednom razlogu koji me ovde doveo, i očajnički sam želela da izbegnem susret s ma kim koga znam. Vratila sam se u kola i četiri ili pet sati besciljno vozila sporednim putevima kroz Nju Marlboro do Grejt Baringtona, sve do Lenoksa, idući putevima kojima smo se S i ja vozili nebrojeno puta pre nego što smo digli glave i shvatili da nam je brak izgladneo na smrt.

Vozeći tako, uhvatila sam se da razmišljam kako smo, četiri ili pet godina pošto smo se venčali, S i ja bili pozvani na večeru u dom jednog nemačkog baletskog igrača koji je tada živio u Njujorku. U to vreme je S radio u pozorištu, sada zatvorenom, u kome je taj baletan izvodio svoj solistički komad. Stan je bio mali i krcat baletanovom neobičnom imovinom, stvarima koje je pronašao na ulici, sakupio na stalnim putovanjima, ili ih je od nekoga dobio, raspoređenim sa smislom za prostor, dimenzije, pravi trenutak, i s elegancijom zbog koje je bilo takvo uživanje posmatrati ga na sceni. U stvari, bilo je čudno i pomalo frustrirajuće gledati baletskog igrača u svakodnevnoj odeći i smeđim kućnim papučama kako se tako kreće po stanu, jedva ili nimalo ne odajući taj izvanredan telesni dar skriven u njemu, i otkrila sam da žudim za nekom

pukotinom u toj običnoj fasadi, za skokom ili okretom, bilo kakvom eksplozijom njegove prave energije. Kako god, kad sam nekako prihvatila to i zaokupila se razgledanjem njegovih brojnih malih zbirki, doživela sam ushićenje, nezemaljski osećaj koji me ponekad obuzme kad zađem u sferu nečijeg tuđeg života, kada mi se za trenutak učini mogućim da promenim svoje banalne navike i živim tako, osećaj koji se uvek rasplintne do sledećeg jutra, i buđenja među poznatim, nepomičnim oblicima sopstvenog života. U jednom trenutku sam ustala od trpezarijskog stola kako bih otišla u toalet, i u hodniku sam prošla pored otvorenih vrata baletanove spavaće sobe. Bila je oskudno nameštена, samo krevet, drvena stolica i mali oltar sa svećama u jednom uglu. Soba je imala veliki prozor koji je gledao na jug u kome je visio Menhetn zaustavljen u mraku. Ostali zidovi bili su prazni, s izuzetkom jedne umetničke slike zakačene špenadlаma, treperave slike iz čijih su se svetlih, živahnih a gustih poteza četkicom povremeno pomaljаla lica kao iz močvare, tu i tamo, sa šeširima na glavi. Lica na gornjem delu slike bila su nacrtana naglаvačke, kao da je slikar okrenuo list naopako, ili ga okretao dok je slikao, ili slikala, kako bi što lakše stigao do drugog kraja. Bilo je to neobično delo, stilski različito od ostalih stvari koje je baletan sakupio, i proučavala sam ga minut ili dva pre nego što sam nastavila u kupatilo.

Vatra u dnevnoj sobi se ugasila, noć je proticala. Na kraju, kada smo oblačili kapute, samu sebe sam iznenadila upitavši baletana ko je autor slike. Ispričao mi je da je njegov najbolji drug iz detinjstva to nacrtao kad je imao devet godina. Moj prijatelj i njegova starija sestra, rekao je, mada mislim da je ona uradila veći deo. Kasnije sam je dobio. Baletan mi je pridržao kaput. Znaš, slika ima tužnu priču, dodao je malo kasnije, kao neko naknadno objašnjenje.

Jednog popodneva, majka je deci u čaj ubacila pilule za spavanje. Dečak je imao devet a njegova sestra jedanaest godina.

Kada su zaspali, odnela ih je do automobila i odvezla se u šumu. Dotad je već pao mrak. Automobil je polila benzinom i upalila šibicu. Sve troje su izgoreli. Čudno je to, rekao je baletan, ali uvek sam bio ljubomorana na to kako je bilo u kući mog prijatelja. Te godine su držali okićenu novogodišnju jelku sve do aprila. Osušila se i iglice su pootpadale, ali mnogo puta sam dosađivao svojoj majci zašto i mi nismo mogli da držimo novogodišnju jelku onoliko dugo koliko i Jornovi.

U tišini koja je sledila ovu priču, ispričanu najprostije moguće, baletan se nasmešio. Možda zato što sam na sebi imala kaput a u stanu je bilo toplo, ali odjednom mi je postalo užasno vruće i zavrteło mi se u glavi. Bilo je toliko mnogo stvari koje sam poželela da pitam o toj deci i njegovom prijateljstvu s njima, ali sam se uplašila da bih mogla da se onesvestim, i pošto se neki drugi gost našalio kako morbidno završavamo večer, zahvalili smo se baletanu na večeri i poželeli mu laku noć. Dok smo se spuštali liftom borila sam se da ostanem staložena, ali S, koji je tiho pevuošio, to nije izgleda ni primetio.

U to vreme, S i ja smo razmišljali o tome da imamo dete. Od početka smo oboje zamišljali da ćemo ga imati. Ali uvek je u našem životu bilo stvari za koje smo mislili da moramo najpre da ih završimo, zajedno i svako za sebe, vreme je jednostavno prolazilo a da nije donosilo nikakvo rešenje, niti jasniju predstavu o tome kako bismo mogli da postanemo nešto više od onoga što smo se već upinjali da budemo. I mada sam kao mlađa verovala da želim dete, nije me iznenadilo što ga s trideset pet, potom s četrdeset, i dalje nemam. Možda se čini kontradiktornim, časni sudijo, i pretpostavljam da pomalo tako i jeste, ali bilo je tu još i osećanje koje sam uvek imala, uprkos narastajućim dokazima u korist suprotnog, da za mene ima – i da će uvek biti – vremena. Godine su prolazile, moje lice u ogledalu se menjalo, moje telo više nije bilo kao nekad, ali ja prosto nisam mogla da poverujem da mojoj

mogućnosti da imam dete rok trajanja može isteći bez moje izričite saglasnosti.

Te večeri sam u taksiju nastavila da razmišljam o onoj majci i njenoj deci. Točkovi automobila meko se kotrljaju po borovim iglicama na šumskom tlu, kola naglo skreću na čistinu, ble-da lica mladih slikara usnulih na zadnjem sedištu, prljavština pod njihovim noktima. Kako je mogla to da uradi?, rekla sam naglas S-u. Nije to bilo pitanje koje sam zaista želela da postavim, ali bilo je najbliže onome što sam tada mogla da izgovorim. Sišla je s uma, rekao je on jednostavno, kao da je to bilo to.

Nedugo posle toga napisala sam priču o baletanovom dru-gu iz detinjstva koji je umro u snu u kolima svoje majke u nemačkoj šumi. Nisam izmenila nijedan detalj; samo sam neke dodala. Kuću u kojoj su deca živela, miris vedrih proleć-nih večeri koji curi kroz prozore, drveće u bašti koje su sami posadili, sve je to samo od sebe nicalo preda mnom. Kako su deca zajedno pevala pesme koje ih je majka naučila, kako im je čitala Bibliju, kako su čuvali svoju zbirku ptičjih jaja na prozorskom simsu, i kako bi se dečak zavlačio u sestrin krevet u olujnim noćima. Priču je objavio ugledni magazin. Nisam pozvala baletana pre nego što je objavljena, niti sam mu poslala primerak časopisa. On je to doživeo, a ja sam to iskoristila, kiteći ga po sopstvenom nahođenju. U izvesnom smislu, to i jeste posao koji ja radim, časni sudijo. Kada sam primila primerak časopisa, zapitala sam se na trenutak kako bi se baletan osećao kad bi video priču. Ali nisam mnogo raz-mišljala o tome, nego sam gustirala zadovoljstvo što vidim svoj rad odštampan čuvenim fontom tog magazina. Nisam naletela na baletana posle toga neko vreme, niti sam razmiš-ljala o tome šta bih mu rekla da ga vidim. I ne samo to, nego sam, nakon što je priča objavljena, prestala da razmišljam o toj majci i njenoj deci koja su izgorela u kolima, kao da sam pišući o njima učinila da nestanu.